

TAVE-EENNÄMLÄŠ SÄMISOPÄMUŠ

Taažâ, Ruotâ já Suomâ haldättâsah, moh

pahudeh,

et sämmilijn, tai kuulmâ staatâ aalmugin já algâalmugin, láá jieijâs raajijd rastaldittee kulttuuris já ohtsâškodde-elimis sehe jieijâs staatâi raajijd rastaldittee kielâs,

et jo 1751 roovvâdmáánu 7 já 18 peeivij soppum räjisopâmuš lasepevdikirjeest (Lappikodisilli) vuáđudii vuáđu raajijd rastaldittee oovtâstpaargon já nanodii sämmilij puáris ärbivyevi miäldásijd vuoigâdвуođâid,

et sämmilij vuoigâdвуođah turvâstuvvojeh almugijkoskâsijn olmoošvuoigâdвуođâsopâmušâin,

et Ovtâstum Aalmugeh tuhhiittij julgâštâs algâaalmugvuoigâdвуođâin ive 2007 já et toorjâ algâaalmugjulgâštâsân uđâsmittui Ovtâstum Aalmugij algâalmugij maailmkonferens loppâäššikirjeest ive 2014,

et Taažâ lii, mut Suomâ já Ruotâ iävâ lah, taan sopâmuš vuáláčäällim räi ratifisistâm Almugijkoskâsii pargo-ornijdume (ILO) ive 1989 tohhum jiečânâs enâmiij algâalmugáid já hiäimualmugáid kyeskee almossopâmuš nr 169,

muštotteh,

et Ovtâstum Aalmugij irättâssáid já olmoošvuoigâdвуođâid kyeskee stivrejejee vuáđujurduin já OECD almugijkoskâsáid irättâssáid kyeskee prinsiiijn adeleh iälättâselimân eromâš ovdâsvástádâs kunnijättiđ olmoošvuoigâdвуođâid, moid kuleh meid algâaalmugvuoigâdвуođah, já et staatáid adeluvvoo ovdâsvástádâs ravviđ irättâssáid kunnijättiđ täid vuoigâdвуođâid,

aneh vuáđđun,

et sämmilij puátteevuođâ vuoigâdвуođâsajattuv nonniimist eromâšávt váldoo vuotân, et sämmiliih iä lah historjá čoodâ onnum siämmáá-árvusâžžân aalmugin, já ete talle sij láá killám epivuoigâlâšvuođâ,

et sämmiliih tuáivuh já halijdeh väldiđ ovdâsvástádâs jieijâs puátteevuođâ oovdedmist já, et sist lii meiddei vuoigâdвуođâ toos,

et staatah väldih vuotân sämmilij jiešmeridemvuoigâdвуođâ, ko toh olášuteh kenigâsvuođâid taan sopâmušâs miäldásávt,

et sopâmuš ij eesti staatáid mieđeetmist, ko váldojeh vuotân artikkâl 2 vyelemuu tääsi vuoigâdвуođah já artikkâl 4 sämmilij jiešmeridemvuoigâdвуođâ, vuoigâdвуođâ peessâđ Sämitige vaaljâluvâttâlmân toid, kiäh aneh jieijâs sämmilâžžân já kiäin lii aldaš ohtâvuotâ sämikulttuurân,

et sámiikuávluid pyehtih taan sopâmušâst rajiid eresnáál táin kuulmâ staatâin já meid jieškote-uvnáál sierâ aasij peht, mut taam kalgeh porgâđ nuuvt, et kunnijâteh sámmilij historjálíi já tááláá orroom já meid sámmiláš kevttim, já ulmen lii visásmittiđ já nanodiđ sámiikkulttuur, sámiikielâid já sáámi ohtsâškode-eellim sámmilij jiešmeridemvuoigâdvođâ vuáđuld,

et sámi-iäláttâsah já sámmiláš resursij kevttim merhâšeh taan sopâmušâst tagarijd ärbivuáválijd sámi-iäláttâsâid já taggaar ärbivuáválii sámmilii resursij kevttim, mii siäilut já oodded sámmilij kulttuur, kielâid já ohtsâškode-eellim, já et ärbivuáváláš kevttim ij eesti uđđâ ávhálij toimâvuovij kiävtunväldim,

et puásuituálust, kuálástmist já eres sáámi luánduriggoduvâi ärbivuáválii kevttimist lii eromâš merhâšume sámmilii kulttuur, kielâ já ohtsâškode-eellim paijeentollâm já ooddedem tááhust,

et sáminisonijn lii kuávdáš sajattâh sámiikkulttuur, sámiikielâi já sáámi ohtsâškode-eellim siäilutmist já ooddedmist,

tubdâsteh,

et sámmilijn kalga leđe máhđulášvuotâ kevttiđ enâmiid já čaasijd sámmilii kulttuur, kielâ já ohtsâškode-eellim vuáđđun,

et sámmiliih – nuuvtko iäráseh-uv – láá puáhtám haahâđ sehe omâstemvuoigâdvođâid já kevttimvuoigâdvođâid nuuvt priivaat ko kollektiivláš vuáđuld,

et sopâmuš tuurvâst, mut ij mute sámiikuávluin vuáđudum vuoigâdvođâid,

et staatâin lii eromâš ovdâsvástádâs, sámmilij ärbivuovijd kunnijâtmáin, turviđ sámmilijd tuođâlii máhđulášvuotâ uázžuđ aalmuglii riehtivuáhádus peht tubdâstus já tuámuin nannejuđ vuáđudum eennâmvuoigâdvođâid kuávluinis,

et staatâin lii máhđulášvuotâ visásmittiđ, et sámmiliih uázžuh uásis sámiikuávluin puovtâdum luánduriggoduvâi áárvust, ko váldoo vuotân vaikuttâs, mii luánduriggoduvâi puovtâdmist lii lamaš já lii ain sámmilij iäláttâssâid, kulttuurân já ärbivuáválii eellimvuáhán sámiikuávluin,

tubdâsteh Sámitiigij aktiivlii sajattuv ráđádâlmijn já toi uásálistem toid já väldih vuotân, et tai kuulmâ staatâi Sámitigeh láá pelestis tuhhiittâm sopâmuš,

láá toohâm čuávvo tave-eennâmláš sámisopâmuš.

Loho I Sämmilij almoliik vuoigâdvoođah

Artikkâl 1 Sopâmuš ulme

Sopâmuš ulmen lii visásmittiđ já nonniđ sämmilij vuoigâdvoođâid tienuuvt, et sämmilij pyehtih siäiluttiđ, hárvuttiđ já ovdediđ kulttuuris, kielâidis já ohtsâškode-elimis nuuvt uccáá staatâraajij tovâtem iästuiguin, ko máhđuláš.

Artikkâl 2 Vyelemuu tääsi vuoigâdvoođah

Taan sopâmušâst turvâstum vuoigâdvoođah láá vyelemuu tääsi vuoigâdvoođah. Toh iä eesti ovtâskâs staatâ viijđedmist sämmilij vuoigâdvoođâid teikkâ riemâmist viijđâsub toimâid, ige toi vuáđuld pyevti käržidiđ tagarijd sämmilij vuoigâdvoođâid, moh čuávuh eres njuolgâdusâin teikkâ almugijkoskâsijn čonnâsmijn.

Artikkâl 3 Sämmilij vuoigâdvoođah

Sämmilij láá sopâmušstaatâi algâaalmug. Sämmilijn lii vuoigâdvootâ siäiluttiđ, hárvuttiđ já ovdediđ kulttuuris, kielâidis já ohtsâškode-elimis.

Staatah turvâsteh pehtilis vuovvijn sämmilij vuoigâdvoođâid já táárbu mielđ riemi h eromâštoimâid, vâi sämmilijn lii älkkeb olášuttiđ täid vuoigâdvoođâid.

Artikkâl 4 Jiešmeridemvuoigâdvootâ

Sämmilijn lii aalmugin jiešmeridemvuoigâdvootâ. Taan vuoigâdvootâ vuáđuld sämmilij merideh rijnâ jieijâs poolitlii sajattuvâs já ovdedeh rijnâ jieijâs ekonomâlijd, sosiaallijd já čuovviittâslijd tiilij.

Jiešmeridemvuoigâdvootâ olášuvá jiešhaaldâšmin siskáldâs aašijn já ráđádâlmij peht aašijn, main puáhtá leđe eromâš merhâšume sämmilij.

Artikkâl 5 Nisonij já almai täsiárvu

Staatah ovdedeh säminisonij já -almai sehe meid säminieidâi já -kaandâi koskâsii täsiárvu. Ulmen lii säminisonij já -almai koskâsii täsiárvu finnim.

Taan sopâmušâst uáivildum suorgij aašij valmâštálmist já miäradâstohâmist staatah kiedâvušeh já vâldih vuotân toimâ vaikuttâsâid säminisonij já –almai tááhust.

Taan sopâmušâst mainâšum rijnâvuotâi já vuoigâdvootâi kevttim turvâsteh suhâpeeliolgoštemttáá.

Artikkâl 6 Sämiárnâi vuoigâdvoođah

Staatah ovdedeh eromášávt sámpárnái vuoigádvuođâ sierâ já oovtâst eres sámmilijguin siäiluttiđ, hárijuttiđ já ovdediđ kulttuuris, kielâidis já ohtsâškodde-elimis.

Staatah kiddejuh eromášhuámmášume sámpárnái tárboid já vuoigádvuođáid, ko toh olášuteh taan sopâmuš kenigâsvuođáid. Sámpárnááh kalgeh peessâđ vaikuttiđ olssis kyeskee aššijd avvees já ovdánemtáásis miäldásávt. Puoh sámpárnáid kyeskee tooimáin kalga vuosmuštáá vâldiđ vuotân párnáá hiäđu.

Artikkâl 7 Olgoštmettumvuotâ

Sámmilijđ tãhideh syeje sámmilášvuotân lohtãsejee olgoštem vuástá.

Staatah riemih pehtilis toimáid vâi sámmilij olgoštem já munekááduh sii vuástá iãstojuh já meid vâi ovdedeh koskãnãs kunnijãttem já ibárdãs sámmilij já eres aalmug kooskãst.

Artikkâl 8 Kielã

Sãmikielãin uáivilduvvojeh taan sopãmušãst puoh sãmikielah.

Artikkâl 9 Ärbivjevih

Staatah čãittih áãšãnkullee kunnijãttem sámmilij riehti-ibárdãsãi, riãvtãlij ärbivuovij já ärbivuovij kuãttã.

Ko staatah valmãštãleh lahãasãttem suorgijn, main pyehtih leđe sããmi ärbivjevih, staatah selvãtteh, ete láã-uv tãgãreh vjevih já kolgãččij-uv taid talle turviđ teikkã mudoi vâldiđ vuotân lahãasãtmist.

Artikkâl 10 Oovtãstpargo statãraajij rasta

Staatah älkkeediteh sámmilij staatãraajijđ rastaldittee oovtãstpargo já viggeh meddãlistiđ iãstuid, moh šaddeh aalmugjeessãnvuođãst teikkã aassãmsaajeest teikkã mudoi tast, et sámmilijh láã ohtã aalmug, mon aassãm rastaldit staatãraajijđ.

Staatah älkkeediteh sámmilijđ siäiluttiđ, hárijuttiđ já ovdediđ kulttuuris, kielãs já ohtsâškodde-elimis staatãraajij rasta. Taan tãrguttãsãst staatah eromášávt älkkeediteh sámmilij iãlãttãstooimãid staatãraajij rasta já meid ovdedeh sámmilij máhđulãšvuođãid uãžžuđ máttããttãs, tiervãsvuođãhuolãttãs, pyecceetipšo já sosiaalhuolãttãs eres staatãst ko aassãmstaatãst talle, ko tãggãár čuãvdus lii ávhãlub.

Artikkâl 11 Symboleh

Staatah kunnijãteh sámmilij vuoigádvuođã meridiđ sãmiliipu já eres sãmisymbolij kiãvtust já ovdedeh sãmisymbolij oinum.

Loho II Jiešmeridemvuoigâdvuotâ

Artikkâl 12 Sämitigge

Jyehi sopâmušstaatâst lii Sämitigge, mii lii alemus säämi toimâorgan jieškote-uv staatâst. Sämitigge oovdâst sämmilijd já tot väljejuvvoo valjâiguin, moh vuáđuduveh jieškote-uv staatâ sämmilij almolii jienâstemvuoigâdvuotân.

Sämitige vaaljânjuolgâdusah nanoduvvojeh laavâst.

Sämitiggeest kalgeh leđe tagareh ovdâsvástádâssyergih já tagareh tooimah, ete toh pyehtih pehtilávt huolâttiđ sämmilij jiešmeridemvuoigâdvuotâ olášuumist.

Sämitige pargoh nanoduvvojeh laavâst. Sämitigeh merideh jiešráđálávt magarij eres ašijguin toh halijdeh porgâđ já main toh halijdeh adeliđ ciälkkámušâid.

Artikkâl 13 Sämitige vaaljâluvâttállâm

Ulmust, kote ana jieijâs sämmilâžžân já

- a) kiäst lii sämikielâ päikkikiellân, teikkâ
- b) kiäst lii lamaš vanhimest, ááhust teikkâ äijihist teikkâ ááhu teikkâ äijih vanhimest sämikielâ päikkikiellân, teikkâ
- c) kiäst lii vanhim, kote lii teikkâ lii lamaš Sämitige vaaljâluvâttálmist,

lii vuoigâdvuotâ, jis tiävdá eres nuuvtko ahe-, aalmugjeessânvuotâ- já aalmugregistervátámâšâid, šoddâđ valduđ Sämitige vaaljâluvâttálmân Taažâst, Ruotâst teikkâ Suomâst.

Sämitigeh pyehtih porgâđ oovtâst paajaabeln nomâttum miärádâs olášutmist aalmuglii lahâasâtem miäldásávt.

Artikkâl 14 Sämitige vuoigâdvuotâ jiešhaaldâšmân

Sämitigeh merideh jiešráđálávt aašijn, main tain lii aalmuglii lahâasâtem vuáđuld ovdâsvástádâs já meid eres aašijn, maid toh kiedâvušeh.

Artikkâl 15 Oovtâstpargo

Sämitigeh pyehtih porgâđ sopâmušâid oovtâstpargoost eres algâalmugijguin já meid aalmuglij, kuávlulij já páihálij pelijguin

Artikkâl 16 Ohtâsiih toimâorgaaneh

Staatah kalgeh ovdediđ Sämitiigij máhđulâšvuotâid porgâđ oovtâst já vuáđudiđ ohtâsijd toimâorgaanijd. Jis aalmuglii lahâasâtem vuáđuld lii máhđulâš, puáhtá ohtâsâid toimâorgaanáid adeliđ almolijd haldâttâstooimâid.

Artikkâl 17 Ráđádálmeh

Staatâ ráđádâl Sämitiggijn lahâasâtmis, miärädâstohâmist teikkâ eres tooimâin, main puáhtá leđe eromâš merhâšume sämmilijđ. Ráđádâlmeh kalgeh tábáhtuđ šiev mieláin, já toi ulmen lii juksâđ oovtâmielâlâšvuođa teikkâ finniđ Sämitige mietâmâs ovdilgo miärädâs tahhoo. Staatah almotteh Sämitiigán nuuvt jotelávt ko máhđulâš ko toh porgâškyettih tágárij ašijguin.

Artikkâl 18 Ráđádâlmeh eres pelijguin, moh ovdâsteh sämmilijđ

Staatâ ráđádâl lahâasâtmist, miärädâstohâmist teikkâ eres tooimâin, main puáhtá leđe eromâš merhâšume eres sâmipeelijđ ko Sämitiigán, nuuvtko sâmisijdáid, sijdáid, palgâsáid, nuorttâlij sijdáčuákkimân teikkâ eres sâmiservijđ, meiddei tai peelij ovdâsteijeiguin, jis toos lii vuáđus.

Artikkâl 19 Almugijkoskâsâš ovdâstem

Staatah ovdedeh Sämitige jiešráđálii ovdâstem almugijkoskâsijn seervijn já čuákkimijn, main kiedâvuššojeh eromâšávt sämmilijđ merhâšittee ääših.

Staatah ovdedeh aktiivlávt Sämitiigij uásálistem almugijkoskâsijn ohtâvuođâin, ko kiedâvuššojeh ääših, main lii eromâš merhâšume sämmilijđ.

Loho III Kielâ já kulttuur

Artikkâl 20 Vuoigâdvuotâ kielân já kulttuurân

Sämmilijn lii vuoigâdvuotâ hárvttid, kevttid, ovdedid, siäiluttid já sirded puáttee suhâpuolváid kielâidis já kulttuuris. Staatah kunnijâteh, ovdedeh já suojâleh täid vuoigâdvuodâid.

Artikkâl 21 Sämikielâ kevttim

Sämmilijn lii vuoigâdvuotâ kevttid persovnomâidis já meid uázžuđ toh tuhhiittuđ aalmuglij njuolgâdusâi miäldásávt.

Sämikielâliih päikkinoomah kalgeh tuhhiittuđ já kevttuđ sämikuávuin.

Sämmilijn lii vuoigâdvuotâ kevttid sämikielâ tuámustovlijn já ášástâldijn virgeomâháiguin sämikuávuin.

Staatah ovdedeh sämmilij máhđulâšvuodâ kevttid sämikielâ tiervâsvuodâhuolâttâsâst já pyecceetipšoost já meid sosiaalhuolâttâsâst sämikuávuin.

Staatah älkkeediteh sämikielâ kevttim sämikuávuin ulguubeln.

Staatah väldih vuotân sämikulttuurân kullee aášijd tiervâsvuodâhuolâttâsâst já pyecceetipšoost já meid sosiaalhuolâttâsâst.

Artikkâl 22 Sämmilâš kulttuurärbi, sämmiliih kulttuurolgospyehtimeh já sämmilâš ärbitiätu

Staatah väldih vuotân sämmilii kulttuurärbi, sämmilijd kulttuurolgospyehtimijd já sämmilii ärbitiäđu miärädâstohâmist, mii kuáská sämmilâš tiilijd.

Sämmilâš materiaallâš kulttuurärbi suojâluvoo lavváin. Staatah ovdedeh sämmilij immateriaallii kulttuurärbi suojâlem. Sämitigge, teikkâ virgeomâhááh oovtâstpargoost Sämitiggijn, sämmiliih museoh teikkâ eres sämmiliih lájádâsah västideh sämmilâš kulttuurárbán kyeskee aášijn.

Sämitigge, teikkâ museoh teikkâ lájádâsah oovtâst Sämitiggijn haldâšeh sämmilii kulttuurärbi, mii lii staatâ teikkâ eres almolii lájádâs haaldust.

Staatah ovdedeh sämmilii kulttuuroromâdov macâtem já haldâšem kuálmád pitá miäldásávt.

Artikkâl 23 Máttááttâs

Sämmilijn lii vuáđuškoovlâst teikkâ eres västideijee škovlâtâsist vuoigâdvuotâ sämikielâ máttááttâsân já sämikielâlii máttááttâsân sämikuávuin. Eres eennâmtiedâlijn kuávuin staatah visásmiteh sämmilijd máhđulâšvuodâ finnid sämikielâ máttááttâs já meid ovdedeh máhđulâšvuodâid sämikielâlii máttááttâsân.

Staatah riemih toimáid škovlim syergist, vâi sâmmilij sajattâhân já vuoigâdвуođáid algâalmugin já meid sii historján, kielân já kulttuurân lohtâseijee tiätu já kunnijâtem lasaniččii.

Sâmitiggijn ráđádâleh 17 artikkâl miäldásávt máttááttâs siskáldâsâst sâmiamnâsijn teikkâ Sâmitigge puáhtá tiätu raamij siste ovdediđ máttááttâs siskáldâs sâmiamnâsijn já ko lahtoo sâmmilij historján, kulttuurân, ärbivuáválijd iäláttâssáid já ohtsâškodde-elimân.

Staatah pyehtih, táárбу miel, koskâpuddâsávt faallâđ muulsâiävtulijđ máttááttâsvuovijđ kevttimnâál kuávuin, kost iä lah sâmikielâtáidusiij máttáátteijeeh já kost sâmiuáppeeh láá uccáá.

Artikkâl 24 Tutkâm

Staatah vuáđudeh šiev iävtuid tutkâmân já tutkâmoovtâstpaargon, mast lii merhâšume sâämi siärvádâhân. Tággáár tutkâmist kalga väldiđ vuotân vuáhádum tutkâmeettisijđ njuolgâdusáid já almugijkoskâsijđ prinšii pijđ, maid nuávditteh algâalmugáid lohtâseijee tutkâmist.

Artikkâl 25 Mediah

Staatah ovdedeh vijđes sâmikielâlii mediafalâlduv.

Ko váldoo vuotân mediai hiängáámettumvuotâ, staatah kalgeh, nuuvt pyereest ko máhđulâš, huolâttiđ tast, et sâmmilijđ adeluvoo máhđulâšvuotâ vuáđudiđ já kevttiđ jieijâs mediaid.

Artikkâl 26 Oovtâstpargo staatâraajij rasta

Staatah ovdedeh oovtâstpargo statâraajij rasta sâmikielâ kielâtipšomist já eromâšávt talle, ko kielânoormah já terminologia miäruštâllojeh.

Staatah ovdedeh oovtâstpargo staatâraajij rasta koččâmušâiguin, moh kyeskih sâmikielâ škovliimân já máttááttâsân, sâmikielâlii škovliimân já máttááttâsân já meid sâmmilij historján, kulttuurân já kielân kyeskee škovliimân já máttááttâsân. Staatah meiddei ovdedeh staatâraajijđ rastaldittee oovtâstpargo, mii kuáská sâmikielâlij oppâmateriaalij oovdedmân já meid sâmmilij historján, kulttuurân já kielân lohtâseijee oppâmateriaalij oovdedmân.

Staatah ovdedeh staatâraajijđ rastaldittee oovtâstpargo, mii kuáská sâmmilii kulttuuräärbi já sâmmilij ärbitiäđu dokumentismân, suojâlmân já kiävtun.

Ko váldoo vuotân mediai hiängáámettumvuotâ staatah avžuutteh máhđulâšvuođâi miel mediaid, moh fäalih sâmikielâlii mediafalâlduv, porgâđ oovtâst staatâraajij rasta.

Loho IV Enâmeh já čäasih

Artikkâl 27 Vuoigâdvuotâ enâmáid já čassijd

Toh kuávluh, maid sämmiliih láá ärbivuáválávt kiävttám, láá vuáđđun toos, et sämmiliih pyehtih paijeentoolláđ, hárvuttid já ovdedid kulttuuris, kielâidis já ohtsâškodde-elimis.

Sämmilij kuhesáigásâš ärbivuáváláš eennâm- já čäcikuávlui kevttim lii staatân šoddâm vuáđđun sämmilij kollektiivláš teikkâ ohtâgâsláš omâstem- teikkâ kevttimvuoigâdvuotân.

Artikkâl 28 Eennâm- já čäcivuoigâdvuotâi turvim

Staatah olášuteh tooimâid vâi visásmittojeh sämmilij vuoigâdvuotâh sii ärbivuáválávt kevttim luánduriggoduvváid, toi finniimân sehe máhđulâšvuotâh toi kiävtun sämikuávluin.

Staatah visásmiteh, et aalmuglii lahâaasâtmist láá hiävuliih monâttállâmvyevih, moiguin puáhtá nonnid čannee vuovvijn sämmilij vuoigâdvuotâid enâmáid já čassijd.

Ko merideh, et láá-uv tágáreh vuoigâdvuotâh, kalga väldid vuotân, et távjá sämmilij luánduriggoduvâi kevttimist iä pääsi pisovâš luodah luándun.

Artikkâl 29 Koskânâs kunnijâtem

Staatah huolâtteh tast, et vuoigâdvuotâi haldâšeijeeh já puoh eres enâmij já čaasij kevtteeh kunnijâteh nubijdis kiddiistuumijd já väldih siämmást vuotân, et mii merhâšuumijd sämmilij luánduriggoduvâi kevttimist lii sämikulttuurân, sämikielâid já säämi ohtsâškodde-elimân.

Artikkâl 30 Luánduriggoduvváid kuoskâm teikkâ toi muttum kevttim

Ko staatah kuorâttâleh sämikuávlui luánduriggoduvváid kyeskee tooimâid teikkâ toi kevttimulme muttem teikkâ love miedettem taid, staatah kidedejeh eromâš huámmášume toos, et tooimah teikkâ muttum kevttimulme iä toovât huámmâšittee hemâdâs sämikielân, -kulttuurân teikkâ säämi ohtsâškodde-elimân. Ko kuorâttâleh tooimâ teikkâ muttem suovvâm, staatah piäránkeččih, et sierâ tooimâi olesvaikuttâs sämikulttuurân, -kielân já säämi ohtsâškodde-elimân kuávlust váldoo vuotân.

Ko kyeskih sämmilij omâstem- teikkâ kevttimvuoigâdvuotân kalga pyerettem mäksid ton miel, maid tast tärhibeht asattuvvoo aalmuglii lahâaasâtmist.

Artikkâl 31 Sämmilij vuoigâdvuotâ hárvuttid jieijâs kulttuur já ohtsâškodde-eellim já kevttid jieijâs kielâid

Luánduriggoduvâiguin toimâmáin teikkâ mutemáin toi kevttimulme ij uážu kieldid sämmilijn algâaalmugin vuoigâdvuotâ hárvuttid jieijâs kulttuur já ohtsâškodde-eellim já kevttid jieijâs kielâid.

Artikkâl 32 Luánduriggoduvâi haldâšem

Ko váldoo vuotân, et sämmilij vuoigâdвуođâin enâmáid já čassijd lii eromâš merhâšume sämikulttuur, sämikielâ já sämmilii ohtsâškodde-eellim siäilum tááhust, staatah já staatâ omâdov eres haldâšeijeeh ráđádâleh sämmilijguin nuuvt kuhás ko máhđulâš koččâmušâin, moh kuleh sämmilijd kyeskee luánduriggoduvâi haaldâšmân já mooid artikkâl 17 vátámâšah iä kuoskâ, teikkâ mudoi aktiivlávtt vâldih sämmilijd fáárun taid koččâmuššáid.

Artikkâl 33 Luándu- já kulttuurpirrâs

Staatah ovdedeh sämikuávlui luándu- já kulttuurpirrâs killeel kevttim nuuvt, et sämmilij ärbitiätu kunnijâttoo já luándu- já kulttuurpirrâsij eromâš merhâšume sämikulttuur, sämikielâ já sämmilij ohtsâškodde-eellim vuáđđun váldoo vuotân.

Loho V iäláttâsah

Artikkâl 34 Sämmiliih iäláttâsah

Sämmilijn iäláttâsâin lii eromâš merhâšume sämmilij kulttuur, kielâ já ohtsâškodde-eellim siäiluttem, hárjuttem já ovdedem tááhust.

Luánduiäláttâsâin, moos kuleh kuálástem já eres pivdo, uceslágán šiiveettoimâ já luánduriggoduvâi nuurrâm, lii kuhesáigásâš sämmilâš ärbivyehi sierâ sämikuávluin já láá kuhesáigásiih vaikuttâsah kielân, kulttuurân já sämmilij ärbitiätun já meid asáidutmân, tálutuálun já tyeje amnâstuvváid.

Staatah ovdedeh sämi-iäláttâsâid.

Iäláttâsâi hárjuttem já luánduriggoduvâi kevttim annojeh ain sämikulttuur háárjutmin, veikkâ uđđâ hiäivuliih toimâvyevih váldojeh kiävtun almos ohtsâškoddeovdánem miel.

Artikkâl 35 Kulttuuriäláttâsah já kreatiivliih iäláttâsah sehe mađhâšem

Sämmilâš kulttuur, historjá já luándu láá kulttuuriäláttâsâi já kreatiivlij iäláttâsâi já meid mađhâšem vyeimiväärih. Staatah ovdedeh tom, et taah vyeimiväärih annojeh killeel vuovvijn já et sämikielâ, sämikulttuur já säämi ohtsâškodde-eellim kunnijâttuvvojeh.

Artikkâl 36 Puásuituálu

Puásuituálust lii sämi-iäláttâssân já ärbivuáhán vuáđuduvvee kulttuurhäämmin laavâ syeji.

Staatah ovdedeh sämmilij hárjuttem puásuituálu sajattuv já toimâiävtuid já meid ovdedeh staatâraajijd rastaldittee oovtâstpargo.

Artikkâl 37 Meerâi luánduriggoduvah

Merâsämikuávlust meerâ ellee luánduriggoduvâi heiviittâlmist já jyehimist kalga eromâšávt tiäduittiđ tom, et maggaar merhâšume sämmilij vuovvijn kevttiđ taid riggoduvâid lii sämmilij kulttuurân, kielân já ohtsâškodde-elimân.

Artikkâl 38 Tyeji

Staatah ovdedeh lahâaasâtlj, haaldâtlj teikkâ ekonomâlij tooimâi peht sämmilij máhđulâšvuodâid ielâskittiđ, siäiluttiđ, suojâliđ já ovdediđ tuáján lohtâseijee ärbivuáválijd tááiduid já vuovvijn já ärbitiäđu sehe meid máhđulâšvuodâid tuáijud iäláttâssân.

Loho VI Sopâmuš olášuttem

Artikkâl 39 Ministerij já Sämitiigij saavâjođetteije oovtâstpargoräädi

Taažâ, Ruotâ já Suomâ sâmiaašijn västideijee ministereh oovtâst tai staatâi Sämitiigij saavâjođetteijeiguin čokkâneh merikoskâsávt.

Taat oovtâstpargo oovded taan sopâmuš 1 artikkâl miäldásii ulme. Čuákkimijn kiedâvuššoo taan sopâmuš olášuttem.

Artikkâl 40 Sopâmuš olášuttem čuávum

Tave-eennâmlii sâmiaašij virgealmaakomitean čonnum pargojuávkku huolât taan sopâmuš olášuttem čuávumist. Pargojuávhust láá kuttâ jeessân, kiäh ovdâsteh staatâid já Sämitiigijd. Jieškote-uv staatâ noomât oovtâ ovdâsteijee já jieškote-uv Sämitiigge noomât oovtâ ovdâsteijee.

Sopâmuš čuávum tábáhtuvá vuárusavâstállâm peht pargojuávhust orroo puoh kulmâ staatâ já kulmâ Sämitiigge kooskâ. Vuárusavâstállâm ulmen lii kavnâttiđ hástusijd sehe jyehiđ feeriimijd já tiäđu šiev vuáhâduvâin já meid keččâliđ oovtâst juksâđ oovtâmielâlâšvuodâ sopâmuš uulmijd ovdedeijee čuávdušijn.

Pargojuávkku kiedâvuš fáadái mielđ koččâmušâid já meid Sämitiigij já iärâsij raportijd taan sopâmušâst uáivildum sâmmilij vuoigâdvuodâi olášuumist. Pargojuávkku kalga pyehtiđ porgâđ oovtâst eres peliguin.

Pargojuávkku kalga pyehtiđ oovdânpyehtiđ iävtuttâsâid já raportijd staatâi haldâttâssâid já sämitiigijd vâi sopâmuš ulme ovdán. Jis iävtuttâs teikkâ raapoort ij adeluu oovtâmielâlâvt, pyehtih pargojuávhu jesâneh kyeđđiđ toos sierânâs huámmášuumijd.

Pargojuávkku meerrid jieijâs njuolgâdusâin já meerrid tain tärhibeht paajaabeln mainâšum tooimâst.

Artikkâl 41 Sopâmuš čuávum koloh

Koloh, moh šaddeh sopâmuš olášuttem čuávumist artikkâl 40 vuáđuld, juáhhojeh puoh kuulmâ sopâmušstaatâ kooskâst táásá teikkâ sierâ sopâmuš miäldásávt.

Loho VII Eres miárdâsah

Artikkâl 42 Vuáláčäällim

Taat sopâmuš adeluvvoo ovdil vuáláčäällim puoh kuulmâ staatâ Sämitiggijd tuhhiitemnáál.

Artikkâl 43 Ratifisistem já vuáimánšoddâm

Taat sopâmuš ratifisistoo.

Sopâmuš šadda vuáimán kulmâlovváád peeivi ton maŋa, ko puoh uásipeleh láá vuorkkim ratifisistemäššikirjijdis Taažâ olgošijministeriön.

Taažâ olgošijministeriö almoot eres uásipeelijd ratifisistemäššikiirij vuorkkiimist já sopâmuš vuáimánšoddâmääigi. Uásipeleh västideh ääši tieđeetmist Sämitiggijd.

Artikkâl 44 Sopâmuš nubástusah

Nubástusah taan sopâmušan tahhojeh oovtâstpargoost puoh kuulmâ staatâ Sämitigijguin

Sopâmuš nubástus šadda vuáimán ko kulmâlov peivid lii moonnâm ton peeivi rääjist, ko uásipeleh láá almottâm Taažâ olgošijministeriön, et láá tuhhiittâm nubástusâid.

Artikkâl 45 Luovâselkkim

Uásipeeli puáhtá celkkiđ luovâs sopâmuš nuuvt, ete almoot ääšist kirjálávt Taažâ olgošijministeriön, mii almoot eres uásipeelijd tággáár almottâs vuástáváldimist já ton siskáldâsâst. Uásipeleh västideh ääši tieđeetmist Sämitiggijd.

Luovâselkkim kuáská tuše ton uásipiälán, kote lii kuáđđám tom já tot šadda vuáimán talle ko kuttâ mánuppaje lii moonnâm ton peeivi rääjist ko Taažâ olgošijministeriö lii vuástáváldám luovâselkkimalmottâs.

Artikkâl 46 Algâalgâlii teevstâ vuorkkim já vuáláčäällim

Taan sopâmuš algâalgâlâš tekstâ vyerkkejuvvo Taažâ olgošijministeriön, mii tooimât eres uásipeelijd sopâmuš puigân tuodâštum kopioid. Uásipeleh västideh sopâmuš puigân tuodâštum kopioi tooimâtmist Sämitiggijd.

Taan táhádâssân uásipeelij ovdâsteijeeh láá vuáláčäällám taam sopâmuš.

Sopâmuš tuálloo finnimnáál jieškote-uv sâmi Kielân.

Rahtummáánu peeivi 20- - suomâkielân, pajekielân, tárukielân já ruotâkielân.